

Fakturaskojeri

Sammanfattning

I betänkandet behandlar utskottet fem motionsyrkanden från den allmänna motionstiden 2004 med krav på åtgärder från regeringens sida i syfte att förhindra fakturaskojeri.

Med bifall till ett motionsyrkande och delvis bifall till ett annat motionsyrkande förordar utskottet ett tillkännagivande om att regeringen bör lägga fram lagförslag med den inriktningen att en oberättigad ansökan om betalningsföreläggande bör vara skadeståndsgrundande. Med hänvisning till pågående arbete och tidigare ställningstaganden föreslår utskottet att riksdagen avslår övriga motionsyrkanden.

Utskottets förslag till riksdagsbeslut

Fakturaskojeri

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad utskottet anfört. Därmed bifaller riksdagen motion 2004/05:L333, bifaller delvis motion 2004/05:L337 yrkande 4 och avslår motion 2004/05:L289 yrkandena 1–3.

Stockholm den 5 april 2005

På lagutskottets vägnar

Inger René

Följande ledamöter har deltagit i beslutet: Inger René (m), Marianne Carlström (s), Raimo Pärssinen (s), Jan Ertsborn (fp), Christina Nenes (s), Hillevi Larsson (s), Yvonne Andersson (kd), Tasso Stafilidis (v), Maria Hassan (s), Bertil Kjellberg (m), Rezene Tesfazion (s), Martin Andreasson (fp), Viviann Gerdin (c), Anneli Särnblad (s), Henrik von Sydow (m), Pia Nilsson (s) och Johan Löfstrand (s).

Utskottets överväganden

Fakturaskojeri

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad utskottet anfört om ogrundade ansökningar om betalningsförelägganden. Därmed bifaller riksdagen ett motionsyrkande och bifaller delvis ett annat. Övriga tre motionsyrkanden avslås. Utskottet hänvisar till pågående arbete och tidigare ställningstaganden.

Bakgrund

Fakturaskojeri är en form av vad som brukar kallas negativ säljmetod eller negativ avtalsbindning. Sådana förfaranden kännetecknas av att marknadsföraren skapar en oriktig föreställning om att bindande avtal har kommit till stånd. Vid fakturaskojeri tillställs näringsidkare och konsumenter fakturor, inbetalningsavier eller liknande meddelanden avseende produkter som inte uttryckligen har beställts. Härigenom vilseleds mottagaren i fråga om betalningsskyldigheten. I många fall har mottagaren inte ens fått någon vara levererad eller tjänst utförd.

Fakturaskojeri har tidigare huvudsakligen varit ett problem för näringslivet. Under senare tid har dock även enskilda personer och föreningar kommit att drabbas, bl.a. genom utskick av fakturor som påminner om räkningar från exempelvis försäkringsbolag, teleoperatörer och kommuner.

I 12 § andra stycket marknadsföringslagen (1995:450) finns en uttrycklig bestämmelse om fakturaskojeri, vari föreskrivs att en näringsidkare vid marknadsföring inte får tillställa någon fakturor, inbetalningsavier eller liknande meddelanden avseende produkter som inte uttryckligen har beställts och därvid vilseleda mottagaren om dennes betalningsskyldighet. Överträdelse av bestämmelsen kan föranleda förbud vid vite, marknadsstörningsavgift och skadeståndsskyldighet enligt marknadsföringslagen. Bestämmelsen tillkom på lagutskottets initiativ 1996 (prop. 1995/96:81, bet. LU14, rskr. 92).

Förfarandet kan också i många fall vara straffbart enligt 9 kap. brottsbalken.

Motionerna

I motion L289 av Barbro Feltzing och Ulf Holm (båda mp) framhålls att fakturaskojeriet omsätter stora belopp och att företeelsen utgör ett stort problem för näringslivet, inte minst för små, nystartade företag. Motionärerna anför att de som ägnar sig åt fakturaskojeri ofta har många konkurser bakom sig. Ett sätt att motverka fakturaskojeri vore därför att införa regler som

innebär att den som har varit inblandad i fem eller fler konkurser skall vara förhindrad att bedriva fortsatt näringsverksamhet (yrkande 1). En annan åtgärd skulle, enligt motionärerna, kunna vara att ge Konsumentombudsmannen möjlighet att förordna om näringsförbud vid grova överträdelser av den marknadsrättsliga lagstiftningen utan att behöva gå via domstol (yrkande 2). I motionen begärs även ett tillkännagivande om att regeringen skall ta initiativ till en översyn i syfte att undersöka om det krävs ytterligare lagändringar för att förhindra fakturaskojeri (yrkande 3).

Ingegerd Saarinen (mp) anför i motion L333 att fakturaskojare ofta använder ansökningar om betalningsföreläggande som utpressningsverktyg. Enligt motionären skrämmer redan ett hot om en sådan ansökan företagare och privatpersoner att betala falska fakturor. Motionären anser därför att det bör införas ett skadeståndsansvar för den som ger in oskäligen ansökningar om betalningsföreläggande. I motionen begärs ett tillkännagivande härom.

I motion L337 av Jan Ertsborn m.fl. (fp) anför att fakturaskojeri är ett allvarligt och omfattande problem i samhället och att det krävs ytterligare åtgärder för att stoppa företeelsen. Motionärerna anser att en oberättigad ansökan om betalningsföreläggande, i likhet med vad som gäller för konkursansökningar, bör vara skadeståndsgrundande. Vidare finns det skäl att överväga om inte postföretag bör ges möjlighet att stoppa distributionen av ofrånkerade massförsändelser. I motionen begärs ett tillkännagivande om behovet av ytterligare åtgärder för att förhindra fakturaskojeri (yrkande 4).

Pågående arbete m.m.

Organisationerna Svensk Handel och Svenskt Näringsliv har under ett flertal år på olika sätt försökt motverka fakturaskojeri, bl.a. genom information och rådgivning. Sålunda har Svensk Handel inrättat en s.k. varningslista där man anger företag som ägnar sig åt fakturaskojeri. Svensk Handel och Svenskt Näringsliv gav i december 2003 in två framställningar till Regeringskansliet med förslag till åtgärder för att förhindra fakturaskojeri. I framställningarna föreslogs bl.a. införandet av ett skadeståndsansvar vid oberättigade ansökningar om betalningsföreläggande och lagändringar som innebär att postföretag inte skall vara skyldiga att befordra försändelser som är ofrånkerade eller underfrånkerade.

I september 2004 överlämnade Post- och telestyrelsen en promemoria till Regeringskansliet angående ofrånkerade och underfrånkerade brev- och paketförsändelser (dnr 04-10110/69). I promemorian lade myndigheten fram förslag till åtgärder i syfte att bl.a. förhindra användningen av sådana försändelser vid massutskick av bluffakturor.

Med anledning av framställningarna från Svensk Handel och Svenskt Näringsliv och promemorian från Post- och telestyrelsen gav regeringen i tilläggsdirektiv den 11 november 2004 Post- och kassaserviceutredningen i uppdrag att överväga om reglerna om ofrånkerade och otillräckligt franke-

rade försändelser är ändamålsenliga eller om de borde ändras. I uppdraget ingick även att lämna förslag till de författningsändringar som övervägandena gav upphov till (dir. 2004:152).

Post- och kassaserviceutredningen redovisade sitt uppdrag den 25 januari 2005 i slutbetänkandet (SOU 2005:5) Postmarknad i förändring. I betänkandet föreslås bl.a. att den nuvarande skyldigheten enligt postlagen för postföretag att ge mottagaren av ett ofrankerat eller otillräckligt frankerat brev möjlighet att lösa ut försändelsen skall avskaffas. Detta innebär, enligt betänkandet, att ett ofrankerat eller otillräckligt frankerat brev antingen skall befordras till mottagaren med eller utan lösen eller, om möjligt, återställas till avsändaren, eller, om avsändarens adress är okänd, sändas till tillsynsmyndigheten för att där hanteras enligt reglerna om obeställbara brev. Betänkandet remissbehandlas för närvarande.

Enligt vad utskottet har erfarit kommer förslaget om införande av ett skadeståndsansvar vid oerättigade ansökningar om betalningsförelägganden att behandlas i ett kommande lagstiftningsärende som gäller lagen (1990:746) om betalningsföreläggande och handräckning.

Utskottets ställningstagande

Som utskottet framhöll våren 2004 i det av riksdagen godkända betänkande 2003/04:LU13 utgör fakturaskojeri ett allvarligt samhällsproblem. Verksamheten synes växa med en oroväckande hastighet och drabbar såväl näringslivet som organisationer, föreningar och enskilda konsumenter. Därtill kommer att seriös näringsverksamhet i de berörda branscherna allvarligt försvåras. Det är således angeläget att det vidtas åtgärder för att förhindra fakturaskojeri. Utskottet kan inte finna att regeringen skulle vara av någon annan uppfattning i denna fråga.

Vad så gäller de förslag som lagts fram i motionerna kan först konstateras att det, i fråga om hanteringen av ofrankerade och underfrankerade försändelser, nu finns ett utredningsförslag som ligger väl i linje med motionsönskemålen. Någon åtgärd från riksdagens sida är således inte påkallad i denna del.

När det gäller frågan om införande av skadeståndsansvar vid ogrundade ansökningar om betalningsförelägganden anser utskottet att en sådan ansökan borde, i likhet med vad som gäller för konkursansökningar, vara skadeståndsgrundande. Regeringen bör lägga fram lagförslag med denna inriktning. Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

Vad slutligen gäller kraven på införande av automatiskt näringsförbud vid ett visst antal konkurser och en möjlighet för Konsumentombudsmannen att förordna om näringsförbud bör slutligen erinras om att utskottet vid flera tidigare tillfällen har avstyrkt motionsyrkanden med motsvarande inriktning (se bl.a. de av riksdagen godkända betänkandena 2000/01:LU21, 2001/02:LU19, 2002/03:LU8 och 2003/04:LU13). Utskottet har i dag ingen annan uppfattning i dessa spörsmål. Skulle det emellertid visa sig att det

finns skäl att på nytt överväga dessa förslag inom ramen för det fortsatta arbetet på området, utgår utskottet från att regeringen tar initiativ till sådana överväganden.

Vad som sålunda anförts bör riksdagen, med bifall till motion L333, delvis bifall till motion L337 yrkande 4 och avslag på motion L289, som sin mening ge regeringen till känna.

BILAGA

Förteckning över behandlade förslag

Motioner från allmänna motionstiden hösten 2004

2004/05:L289 av Barbro Feltzing och Ulf Holm (båda mp):

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att en begränsning av antalet konkurser införs i köplagen.
2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att Konsumentombudsmannen bör ges möjlighet att förordna om näringsförbud vid grova åsidosättanden på det marknadsmässiga området.
3. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om en utredning om regler i köplagen.

2004/05:L333 av Ingegerd Saarinen (mp):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att ett skadeståndsansvar bör införas för den som gör oskäligen ansökningar om betalningsföreläggande.

2004/05:L337 av Jan Ertsborn m.fl. (fp):

4. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att vidtaga ytterligare åtgärder för att stoppa fakturaskojeri.